माछाको आहारा दाना व्यवस्थापन

मत्स्य पालन पोखरीमा दानाको मात्रा निर्धारण गर्दा पोखरीमा उपलव्ध प्राकृतिक आहारा, पालिएका माछाका जातहरु तिनको खाने बानी, सिजन र माछाको शरीरको तौलको आधारमा निर्धारण गरिन्छ । साधारणतया माछाको कुल तौलको ३-५% सम्म दाना प्रयोग गर्ने गरिन्छ। प्रत्येक १५ दिनमा वा महिनामा माछाको बृद्धि जाँच गरि कुल तौल को ३% दाना दिनहु प्रयोग गर्नु पर्छ। दाना प्रयोग गर्दा निश्चित समयमा निश्चित स्थानमा निश्चित मात्रामा दैनिक प्रयोग गर्नु पर्छ। दाना रात भर भिजाएर डल्लो बनाई घाम लागे पछि मात्र दिनु पर्छ। दाना दिंदा माछा ½ घंटा भित्र खाई सक्ने गरि मात्र दिनु पर्छ त्यो भन्दा बढी समय लाग्यो भने दाना आवश्यकता भन्दा बढी प्रयोग गरिएको बुझ्नु पर्छ ।यो अवस्था माछाको आहारा बानी फरक - फरक हुने भएकोले जातीय अनुसार दाना दिनु पर्दछ। कमनकार्पलाई अन्नको पिठो, गेडागुडी पशुजन्य कृत्रिम आहारा आदि दानको रुपमा दिईन्छ भने ग्रासकार्पलाई विभिन्न घाँस जस्ते जलिय वनस्पति र झारपात ,भेलिसनेरिया, हाईड्रिला, पिस्टिया,पोटामोडोटन, आदि र घाँसहरु पारा, नेपियर, जुनेलो आदिका साथ दाना केही मात्रामा दिईन्छ। कमनकार्प जस्तै दाना नैनीलाई पनि दिनु पर्दछ। यीनीहरु कृत्रिम

दाना मन पराउने माछा हुन । सिल्भर, विगहेडकार्प लाई प्लाइटोन चाहिन्छ र यी माछा भएको पोखरीमा रसायनिक मल प्रयोग गरि प्लाङ्गटन हुर्काउनु पर्दछ । चाईनिज कार्पमा यीनीहरु प्राकृतिक आहारा धेरै मन पराउने माछा हुन । त्यस्तै स्वदेशी मेजरकार्पमा रहु, नैनी, भाकुरमा प्राकृतिक आहाराका साथै कृत्रिम आहारा पनि मन पर्दछ प्राकृतिक आहारा माछाकोलागि निकै राम्रो हुन्छ । प्राकृतिक आहारा उत्पादनको एक निश्चित सीमा भएको हुदा स्टकिङ्ग घनत्व अनुसार माछाहरुलाई प्राकृतिक आहाराले मात्र पुग्दैन । उत्पादनमा बृद्धि ल्याउन मलखादको अतिरिक्त दाना पनि उचित मात्रामा दिने गर्नु पर्दछ। माछाको लागि ख्वाइने दाना सामान्य तया स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुने धानको ठुटो ५० प्रतिशत र तोरीको पीना ५० प्रतिशत मिलाएर बनाउन सकिन्छ । शुरुको अवस्थामा माछाको शारिरिक तौलको ५ देखि १० प्रतिशत तौलको आधारले दाना दिनु पर्दछ भने माछा बृद्धि हुदै जांदा दानाको अनुपातमा पनि कमी ल्याउदै शारिरिक तौलको १ देखि ३ प्रतिशतको दरले दाना दिनु पर्दछ। दाना दिदा राम्रोसंग मुछेर डल्ला पारी प्रत्येक दिन एउटै समयमा र स्थानमा दिने गर्नु पर्दछ। दाना दिने गरेको ठाउमा समय समयमा दाना खाएको छ छैन हेर्ने गर्नु पर्दछ। ग्रास कार्पको लागि आवश्यकता अनुसार दैनिक घास पनि दिने गर्नु पर्दछ। ग्रास कार्प ५० ग्राम भन्दा माथि पुग्दा दैनिक शरीरको तौलको ३० प्रतिशत सम्म घास

खाने गर्दछ। घांस सांझ पख तथा दाना बिहान पख दिनु बेश हुन्छ। पोखरीमा राखीएको फिंगरलिङ्गलाई तौलको ३-४% को दरले दिनको २ पटक बेलुका हुनु भन्दा अगाडी सम्ममा गरि दाना दिनु पर्दछ। पोखरीको आकार अनुसार दाना दिदा १ भन्दा बढि भाँडाहरु प्रयोग गर्न सकिन्छ। यो अवस्था माछाको आहारा बानी फर फरक हुने भएकोले जातीय अनुसार दाना दिनु पर्दछ। कमनकार्पलाई अन्नको पिठो, गेडागुडी पशुजन्य कृत्रिम आहारा आदि दानको रुपमा दिईन्छ भने ग्रासकार्पलाई विभिन्न घाँस जस्ते जलिय वनस्पति र झारपात ,भेलिसनेरिया, हाईड्रिला, पिस्टिया,पोटामोडोटन, आदि र घाँसहरु पारा, नेपियर, जुनेलो आदिका साथ दाना केही मात्रामा दिईन्छ। कमनकार्प जस्तै दाना नैनीलाई पनि दिनु पर्दछ। यीनीहरु कृत्रिम दाना मन पराउने माछा हुन। सिल्भर, विगहेडकार्प लाई प्लाइटोन चाहिन्छ र यी माछा भएको पोखरीमा रसायनिक मल प्रयोग गरि प्लाङ्गटन हुर्काउनु पर्दछ। चाईनिज कार्पमा यीनीहरु प्राकृतिक आहारा धेरै मन पराउने माछा हुन। त्यस्तै स्वदेशी मेजरकार्पमा रहु, नैनी, भाकुरमा प्राकृतिक आहाराका साथै कृत्रिम आहारा पनि मन पर्दछ। मत्स्य पालनको कार्य गर्दा नियमति बृद्धि जाँचको प्रकृया अपनाउनु पर्दछ। पालिएका माछाहरुको अवस्था कस्तो छ राम्रोसंग फस्टाएको छ छैन जान्नका लागि माछाको नियमित रुपमा बृद्धि जांच गर्नु पर्दछ। मत्स्य पालनमा गर्नु पर्ने सुधारका बारेमा समते जानकारी

हुदैन तर्सथ महिनामा एक पटक जाल तानेर माछाको बृद्धि जांच गर्नु अत्यावश्यक हुन्छ ।

प्राकृतिक आहाराको श्रोत हरु :

(क) प्राङ्गारिक मल - गोबरमल, बंगुरको मल ,कुखुरा वा हाँसको सुली आदि ।

(ख) रसायनिक मल - यूरिया , डि.ए.पि., टि.एस.पि. आदि मल प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

कृत्रिम अहारा :

मत्स्य पालक कृषकहरुले प्रति इकाई क्षेत्रफलमा बढी उत्पादन र आशातित आम्दानी लिनको लागी आवश्यक पर्ने विभिन्न पक्षहरु मध्ये दाना, आहारा व्यवस्थापन पनि एउटा प्रमुख पक्ष हो । पालिएका माछाहरु प्राकृतिक आहारामा निर्भर रहने हुँदा र प्राकृतिक आहारा एक निश्चित सिमा सम्म मात्र उत्पादन हुने भएकोले बढी उत्पादनको लागी बाहिरबाट पोखरीमा हालिने थप पद्धार्थलाई कृत्रिम आहारा हरुलाई भनिन्छ ।

कृत्रिम आहारा दिँदा त्यसमा भएको प्रोटिनको मात्रालाई विचार गरेर दिनु पर्ने हुन्छ । साधारणतया भुरा माछाको लागी ३०-३५% माउ माछाको लागी २५% प्रोटिन यूक्त दाना र खाने माछाको लागी २०% प्रोटिन यूक्त दाना प्रयोग गर्ने गरिन्छ ।

माछालाई दिईने दानामा प्रोटिनको मात्रा :

१. मकै	९%	आधार समुह
२. गँहु	१०%	
३. ब्रान	११%	
४. चोकर	११%	
५. पिना	३२%	प्रोटिन समूह
६. भटमास	४०-४२%	
७. सिध्रा	५०-५२%	

माछालाई दिईने दानामा निम्न गुणहरु :

१. ताजा ।

२. स्थानिय श्रोतबाट प्राप्त हुने ।

३. मात्रामा पौष्टिक तत्व भएको ।

४. माछाले राम्ररी पचाउन सकिने ।

५. माछाले रुचाउने वा मन पराउने ।

६. सस्तो र गुणस्तरिय ।

दाना दिने तरिका :

१. दाना माछाले खान सक्ने जति निश्चित स्थानमा दिने ।

२. एक निश्चित समयमा दिनहुँ दिने ।

३. माछाले दाना खाएको नखाएको दैनिक ध्यान दिने ।

४.लगातार वदली लागेको वेलामा दानामल प्रयोग नगर्ने ।

५. पोखरीमा अक्सिजनको कमी भएको वेलामा दानामल प्रयोग नगर्ने । अन्यथा थप अक्सिजनको कमी भई माछा झन बढी मर्छ।

६. माछाले आहारा नखाएमा दाना प्रयोग नगर्ने ।

७. माछामा रोग देखा परेको खण्डमा दाना प्रयोग नगर्ने ।

८.घाम लागे पछि मात्रा दाना दिने ।